

Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely

Vastausten yhteenveto

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Mitä kuuluu, vanhempi?

Vanhempien kokemuksia tuen tarpeesta ja hakemisesta

Sisällys

.....	0
Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely.....	0
Vastausten yhteenveto.....	0
1. Mitä kuuluu, vanhempi? Tiivistelmä tuloksista	2
2. Vanhempien vahvuudet ja ilonaiheet	4
3. Arjen tuentarpeet ja käytännön ratkaisut.....	5
4. Osa perheistä saa läheisiltä tukea, osa ei.....	7
5. Vertaistukea saadaan ystäviltä, järjestöistä ja netistä	8
6. Vanhempien suurimmat huolet ja tuen hakeminen niihin	10
7. Oliko tuen hakemisesta hyötyä?	12
8. Julkista palveluista saadusta tuesta	13
9. Erotilanteessa ja sen jälkeen tarvittava tuki.....	16
10. Vanhempien arkea monimuotoisissa perheissä.....	17
11. Taustatietoja kyselyn vastaajista.....	21
Lähteet.....	22

Kyselyn toteutus ja yhteenveto: Jenni Helenius, asiantuntija, Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Kyselylomakkeen laatimiseen osallistuneet asiantuntijat:

Niina Junntila, dosentti, Turun yliopisto

Tatjana Pajamäki, auttavien puhelinten päällikkö, MLL

Marie Rautava, ohjelmajohtaja, MLL

Juho Saari, professori, Itä-Suomen yliopisto, Tampereen yliopisto

Tähän yhteenvetoon on koottu kyselyn yleiset tulokset. Aineistosta on tulossa myös tieteellisiä artikkeleita ja pro gradu -tutkielmia vuosina 2017–2018.

1. Mitä kuuluu, vanhempi? Tiivistelmä tuloksista

Suomessa on Tilastokeskuksen (2016) mukaan 571 000 lapsiperhettä. Näistä avioparien perheitä on 59 %, avoparien 19 %, ja uusperheitä 9 %. Yhden vanhemman perheitä on yli viidennes lapsiperheistä. Lasten ja vanhempien perhemuoto saattaa vaihdella eri elämänvaiheissa esimerkiksi ydinperheestä yksinhuoltajaperheeseen tai uusperheeseen. Esimerkiksi alle 3-vuotiaista lapsista 89 % asuu kahden vanhemman perheessä, mutta 17-vuotiaista jo yli viidennes asuu yhden vanhemman kanssa. Vaikka perhemuoto säilyisikin samana, niin vanhempien arjessa on monia erilaisia vaiheita lapsen kasvaessa vauvasta leikki-ikäiseksi, kouluikäiseksi, murrosikään ja itsenäiseksi aikuiseksi. Vanhempien tarve keskustella vanhemmuuden haasteista näkyy Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Vanhempainpuhelimessa, johon vanhemmat ottavat yhteyttä pohtiessaan muun muassa lapsen kehitystä tai rajojen asettamista, vanhempien parisuhteen vaikeuksia tai omia riittämättömyyden tunteitaan. (Tallgren ym. 2016.) Avun saaminen ei ole itsestään selvää. THL:n selvityksen mukaan parisuhteensa hyvinvoinnista, omasta vanhemmuudestaan tai jaksamisestaan huolissaan olleista vanhemmista vain osa kokee saavansa riittävästi apua ja tukea ongelmiinsa (Perälä, Halme & Kanste 2014). Monet lapsiperheitä kohtaavat työntekijät ovat huomanneet yhteisen ajan riittämättömyyden, parisuhdeongelmien ja perheen taloudellisten vaikeuksien huolestuttavan vanhempia (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014).

Vanhemmuuden voimavaroja ja tuentarpeita kartoittaakseen MLL toteutti vuonna 2016 kyselyn, jonka vastaajiksi kutsuttiin 0–18-vuotiaiden vanhempia. Kyselyyn vastasi yhteensä 1035 vanhempaa. Kyselyn teemoja olivat vanhemmuuden ilonaiheet, huolet, yksinäisyys, vertaistuki ja tuen hakeminen. Kyselyssä selvitettiin vanhempien kokemuksia julkisista palveluista, sukulaisilta ja tuttavilta, järjestöiltä ja verkosta saatavasta tuesta. Vanhempien vastauksista piirtyy kuva siitä, että vanhemmat iloitsevat lapsistaan ja tuntevat onnea heidän kasvustaan ja kehityksestään. Arjen rutiinien toivottaisiin olevan sujuvampia ja helpottavan lapsiperheiden elämänvaiheeseen luonnollisesti kuuluvaa kiireisyyttä, vauhtia ja vaihtuvia tilanteita. Aikuisten keskinäinen yhteishenki, ystävällisyys ja vertaistuki auttavat jaksamaan ja tekevät arjesta mielekästä.

*”Hyvin sujuva arki ja tyytyväiset lapset. Rutiinit ja extempore-reissut esim. lähikirjastoon. Retket lähimetsään tai järjestöjen ym. perhetapahtumiin tuovat elämään taikaa. Ystävälliset ihmiset, jotka pysähtyvät huomioimaan lapset lisäävät luottamusta ja iloa. **Toiset vanhemmat, joiden kanssa jaettu arki vertaiskeskusteluineen on mittaamattoman arvokas voimavara.** Olen ylpeä ja iloinen siitä, että olen kyennyt riittävässä määrin noudattamaan omia periaatteitani ja ne ovat toimivia. Hyvin toimiva arki on antoisampaa kuin mitkään reissut tai palkinnot.”* (äiti, ydinperhe)

”Paljon puhutaan pikkulapsiarjen rankkuudesta ja kuinka parisuhteet kärsivät... Itse en ole kokenut pikkulapsiaikaa rankaksi vaan elämäni parhaaksi ajaksi. Vaikka meillä ei ole häppöinen tukiverkosto, niin silti ehdimme huomioida toisiamme mieheni kanssa arjessa ja parisuhde ei ole ollut missään vaiheessa koetuksella.” (äiti, ydinperhe)

Perheet vastasivat kyselyyn ajatellen kahta viimeksi kulunutta vuotta. Useimmilla oli ehtinyt olla siinä ajassa myös isoja huolia elämässään. Vanhempien huolet saattoivat olla 1) luonnollisesti elämänvaiheeseen ja lapsen ikävaiheeseen liittyviä tai 2) kriisitilanteeseen liittyviä, kuten lapsen tai vanhemman vammautuminen tai vakava sairastuminen, mielenterveyden tai jaksamisen ongelmat, taloudelliset vaikeudet, riippuvuusongelmat, parisuhteen vaikeat ongelmat tai ero. Kaikkein vaikeinta vanhemmilla näyttää olevan saada nopeaa apua perheensä arkeen akuuteissa, yllättävissä tilanteissa.

Vanhemmuusroolinsa lisäksi vanhemmat ovat muutakin: esimerkiksi puolisoita, ikääntyvistä vanhemmistaan huolehtijoita, työntekijöitä, vapaaehtoisia tai harrastajia. Vanhempien arki on erilaista riippuen esimerkiksi siitä, eletäänkö ydinperheissä, uusperheissä, yksinhuoltajina tai etävanhempina. Joskus vastuuta voidaan jakaa toisen vanhemman kanssa, joskus taas esimerkiksi riitaisa ero tekee yhteisestä vanhemmuudesta vaikeaa. Suuri osa yksinhuoltajista kantaa vastuuta lapsistaan aivan yksin. Vanhempi saattaa kokea jäävänsä yksin vastuuseen myös, vaikka perheessä olisikin toinen aikuinen. Vanhemmat voivat joko tsemptata ja tukea toisiaan tai hankaloittaa toistensa vanhemmuutta esimerkiksi arvostelemalla toisen tapaa olla vanhempi.

”Koen helposti pienetkin kommentit arvosteluna ja merkinä siitä, että olen huono äiti... Toivoisin olevani varmempi äitinä ja että uskaltaisin puolustaa/tuoda esille omia vanhempiana tehtyjä päätöksiäni ja omaa tapaani olla vanhempi. Toivoisin, että voisin uskoa, että olen ihan hyvä äiti, riittävä.” (äiti, ydinperhe)

Perheen läheiset ihmiset nähtiin useimmiten tärkeänä voimavarana, mutta noin kolmanneksella vastaajista ei ollut läheisverkostoa. Julkisista palveluista osa vanhemmista oli saanut oikein ajoitettua ja sopivaa tukea, mutta osa vanhemmista koki jääneensä ilman tukea silloin, kun he olisivat sitä tarvinneet.

Tämän kyselyn perusteella vanhemmat toivovat:

- **Ammattilaisilta oikea-aikaista apua.** Vanhemman hakiessa apua ammattilaisilta tarvitaan nopeaa reagointia ja yhteistä pohdintaa, millaisesta tuesta perheelle olisi hyötyä. Monet vanhemmat kokevat jääneensä yksin, kun avuntarvetilanteet ovat tulleet yllättäen tai ovat kriisinomaisia. Keskusteluapua pidetään tärkeänä, mutta moni odottaisi enemmän käytännön apua julkisista palveluista.
- **Vanhemmuuden monimuotoisuuden ymmärtämistä.** Lapsen hyvinvoinnin kannalta tärkeitä aikuisia voi olla useita. On tärkeää arvostaa myös eronjälkeistä vanhemmuutta ja miettiä, miten lapsen ja muualla asuvan vanhemman välistä suhdetta voisi vahvistaa.
- **Vertaistukea ja kohtaamispaikkoja.** Vertaiskeskustelut ovat merkittäviä yli puolelle vanhemmista. Tarvitaan avoimia kohtaamispaikkoja, vertaisryhmiä ja netissä olevia kanavia, joissa samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat vanhemmat voivat tutustua toisiinsa ja jakaa kokemuksia.
- **Lapsiperhearjen jakamista** Kyselyyn vastanneista vanhemmista ainakin joka kolmannelta puuttuu arjestaan toimiva lähiverkosto, kuten isovanhemmat tai ystävät. Käytännön apu ja yhteistyö, kuten lastenhoitoapu tai perheiden vuorottelu harrastuskuljetuksissa sujuvoittaisivat arkea.

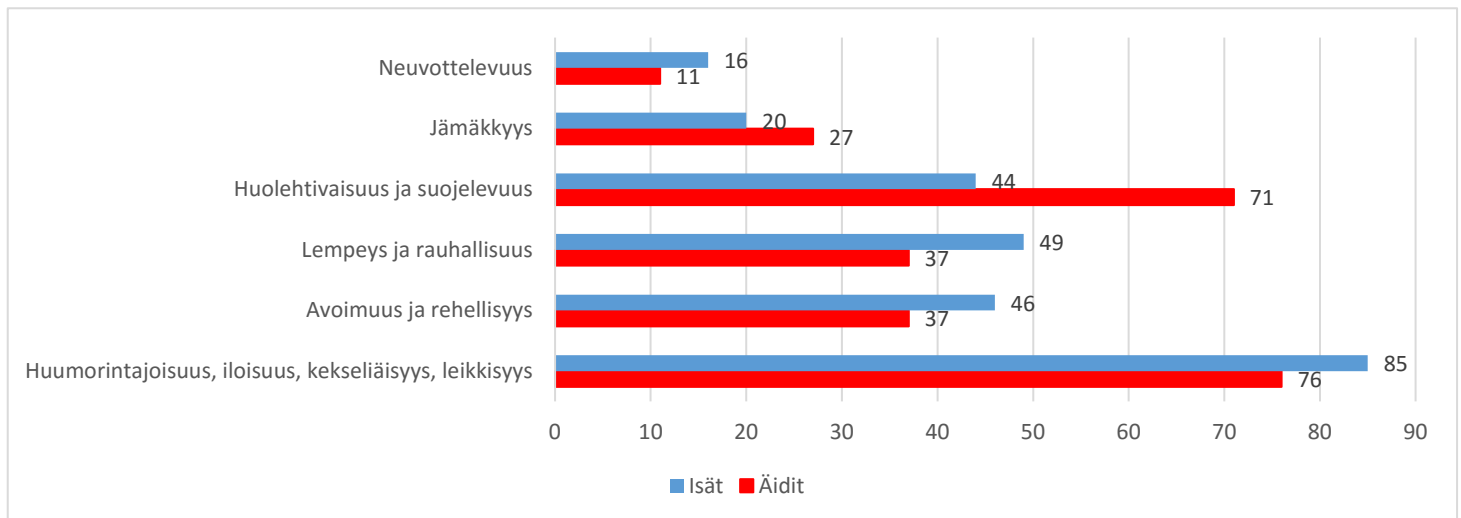
Toivotamme vanhemmille iloa arkeen, hyviä yhteisiä hetkiä lasten kanssa ja vertaistuesta saatavaa voimaa!

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

2. Vanhempien vahvuudet ja ilonaiheet

Jokaisella aikuisella on vahvuuksia, joista on hyötyä vanhemmuudessa. Kyselyyn vastanneista vanhemmista suurin osa pitää omana vahvuutenaan huumorintajuisuutta, iloisuutta tai kekseliäisyyttä. Lisäksi huolehtivaisuus ja suojelevuus painoutuivat äitien vastauksissa. Puolet isistä kertoi vahvuudekseen lempeyden ja rauhallisuuden.

Kuvio 1. Kolme tärkeintä vahvuutta vanhempana (% äideistä ja isistä oli merkinnyt ko. vahvuuden)

Vanhempien käsitykset omista taidoistaan vanhempana olivat positiivisia, esimerkiksi seuraavasti:

- Kun lapseni tarvitsee minua, kykenen vaivatta keskeyttämään muut toimeni. (yli 90 %)
- Uskon, että lapseni oppii paljon, kun näytän hänelle esimerkkiä ja opetan asioita. (n. 97%)
- Olen onnistunut luomaan päivittäiset rutiinit, jotka sopivat hyvin sekä itselleni että lapselleni. (isät 84%, äidit 92%)
- Pystyn olemaan myös armollinen itselleni (isät 75%, äidit 65%).

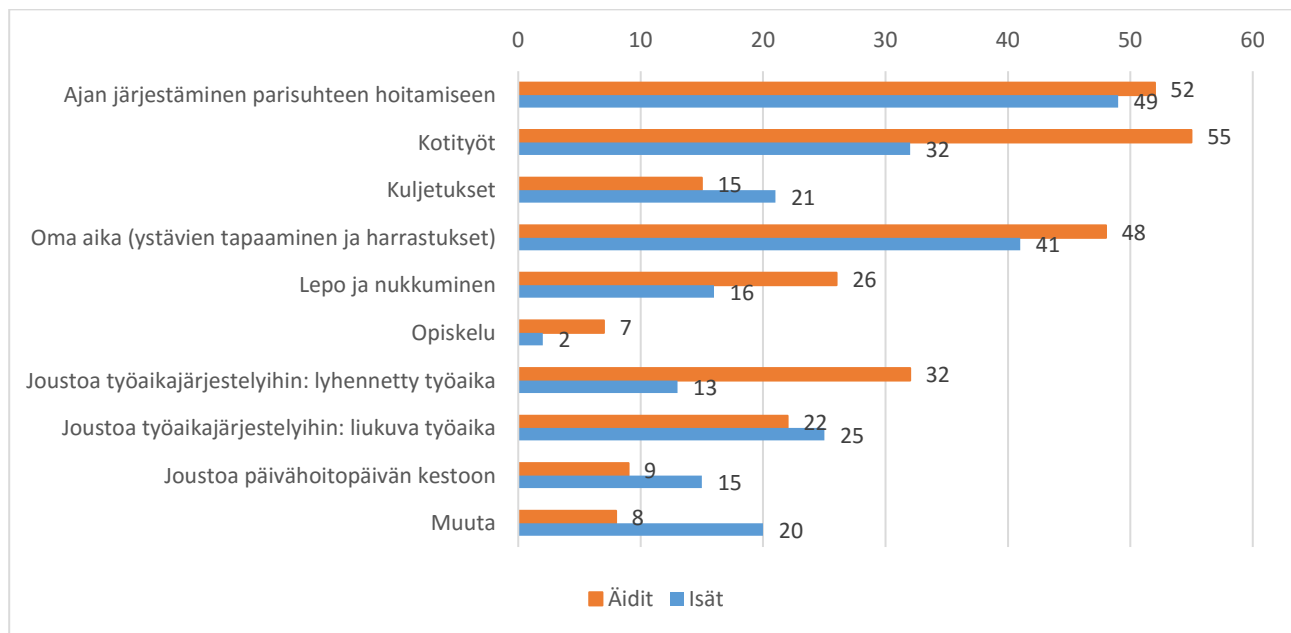
Vanhempien ilonaiheet liittyivät mm. lapsen kasvuun, terveyteen, perhearkeen ja lapsen pärjäämiseen koulussa tai kaveriporukassa.

- *"Lapsen ihana luonne ja reippaus. Herääminen aina tyytyväisenä ja iloisena uuteen päivään. Arjen ihan normaalit tekemiset kuten aamiainen, kouluunlähtö, iltapäivähetket, kaupassakäynti, leppoisa oleilu kotosalla, kiirehtiminen illan treeneihin (lapseni pelaa aktiivisesti jalkapalloa), iltapala, illan satuhetki ja hyvän yön toivotukset."* (äiti, yhteishuoltajuus)
- *"Ihaninta on ollut nähdä lasten kasvavan omanlaisikseen, aivan erityisiksi ihmisiksi, jotka minun on ilo tuntea. Myös lapsen haasteet ja niissä onnistumiset esim. koulussa, urheilussa ja ystävyys-suhteissa tekevät äidin aina erityisen iloiseksi! Nuoren osoittama avoimuus ja luottamus vaikeissa tilanteissa on suuri ilon ja onnellisuuden aihe."* (äiti, ydinperhe)

3. Arjen tuentarpeet ja käytännön ratkaisut

Vanhemmilta kysyttiin, millaista tukea he eniten kaipasivat arjessaan. Kaikista kyselyyn vastanneista äideistä ja isistä puolet toivoi **apua ajan järjestämiseen parisuhteensa hoitamiseksi**. 0–3 -vuotiaiden lasten vanhemmilla tämä toive on vielä korostuneempi (äidit 63 % ja isät 58 %). Pienten lasten vanhemmista noin puolet toivoisi myös apua **oman ajan järjestämiseen harrastuksiin ja ystävien tapaamiseen**. Sosiaaliset tarpeet ovat merkittävin asia, johon pienten lasten vanhemmat kaipaavat tukea arjessaan. Tämä voi kertoa siitä, että monet käytännön arkiasiat saadaan kyllä hoidettua tavalla tai toisella, mutta kodin ulkopuolella tapahtuvaan sosiaaliseen toimintaan osallistuakseen vanhemmat tarvitsevat jonkun hoitamaan lapsia.

Kuvio 2. Tärkeimmät asiat, joihin arjessa toivotaan tukea, 0–18-vuotiaiden vanhemmat (%)

Perheiden arkeen liittyy paljon käytännön asioita, jotka voivat helpottaa arkea tai tehdä siitä hankalampaa. Lastenhoitoavun puuttuminen, taloudelliset huolet sekä työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet olivat ajankohtaisia monessa perheessä. Myös **yhteiskunnan säästötoimet, kuten palvelumaksujen nousu ja koulujen lakkauttamiset näkyvät perheiden arjessa**.

- *”Kun joka paikassa säästetään, ajetaan lapsiperheet tosi tiukalle. Pelottaa tilanne, että tulee se päivä, jolloin meidän perheellämme ei ole enää varaa pitää lapsiamme. Kärjistäen sanottu, kyllä, mutta eri säästötoimet ajavat tällaisen 4-lapsisen maalla asuvan perheen taloudellisesti todella tiukoille. Tälläkin hetkellä 4 lapsemme päivähoito ja koululaisten iltapäiväkerho maksavat lähes 700 eur kuukaudessa. Se on melkoinen summa keskituloiselle perheelle.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Kyläkoulun ja päiväkodin menettäminen olisi vaikeuttanut perheemme arkea huomattavasti ja pidentänyt lasten hoitopäiviä.”* (äiti, ydinperhe)

Työn ja perheen yhteensovittamisen onnistuminen on tärkeää lapsiperhearjessa. Samalla kun pienten lasten isät toivoisivat työajan liukumaa, he toivoisivat myös päivähoitopäivältä joustoa. Tämä saattaa kertoa siitä, että työpäivät voivat venyä yllättäen pitkiksi ja silloin päivähoidolta tarvittaisiin joustavuutta – mutta myös työajan tulisi olla liukuvaa, jotta lapsen hoitopäivistä tulisi sujuvia. Monet pienten lasten äidit halusivat lyhentää omaa työaikaansa ennemmin kuin venyttää lapsen hoitopäiviä työn ehdoilla. Vastanneista pienten lasten äideistä tosin moni oli vielä äitiys- tai hoitovapaalla, joten hoitopäivän jouston tarpeet eivät olleet kaikilla heistä vielä konkretisoituneet. Kaikista työssäkäyvistä 0–18 -vuotiaiden lasten vanhemmista noin kolmannes pitäisi liukuvaa työaikaa yhtenä tärkeimmistä arjen helpottajista. Lyhennetty työaika tuntuisi arkea helpottavalta useampien työssäkäyvien äitien kuin isien mielestä.

Työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeuksista puhuttiin paljon vanhempien sanallisissa vastauksissa. Yksinhuoltajaperheissä työajan joustavuus on erityisen tärkeää. Myös kahden vanhemman perheissä toisen vanhemman työpäivät saattavat venyä pitkiksi ja toinen kokee joustavansa omista työmenoistaan jatkuvasti lapsen päiväkotikuljetusten ja hoidon vuoksi. Vanhempia kuormittivat myös työsuhteiden epävarmuustekijät ja pitkät työmatkat.

- *”Olen ollut välillä väsynyt hoitamaan lapset yksin koska kumppanini on paljon töissä. Väsymys ja erimielisyydet työajoista aiheuttaa riitaa ja kärhämää parisuhteeseen.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Meillä vanhemmilla on vakituiset työpaikat, mutta niiden sijainnit ovat 150 kilometrin päässä toisistaan.”* (isä, ydinperhe)

4. Osa perheistä saa läheisiltä tukea, osa ei

Läheisiltä saatava apu ja tuki koettiin korvaamattomaksi – jos sitä oli saatavissa. Useimmin mainittiin isovanhemmat ja ystävät. Läheisiltä saatava apu oli usein tiedonjakamista tai käytännön apua.

- *”Isovanhempien kanssa tulee juteltua kaikenlaisista huolista ja murheista ja kysymyksistä. He jaksavat aina kuunnella ja neuvoa jos pyydän neuvoja!”* (äiti, ydinperhe)

Käytännön apu läheisiltä oli esimerkiksi isovanhempien osallistumista lapsen harrastuskuluihin tai lastenhoitoapua. Lastenhoitoapua tarvittiin mm. vanhempien ilta- ja viikonlopputöiden vuoksi, vanhempien harrastuksen mahdollistamiseksi, vanhemman ollessa sairaalassa yhden lapsen kanssa, tai kun vanhemmat tarvitsivat unta ja lepoa tai halusivat viettää kahdenkeskeistä aikaa.

- *”Isovanhemmat ovat osallistuneet vanhemman lapsen harrastuskuluihin. Ilman sitä apua harrastus olisi ollut mahdoton.”* (äiti, uusperhe)
- *”Olen saanut lasten isovanhemmilta korvaamatonta apua lastenhoidossa. Olen lasten kanssa paljon yksin ja lastenhoitoapu on auttanut jaksamaan.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Isovanhemmilta apua, kun he ottivat lapset yöksi, että me vanhemmat saimme nukkua yhtenäiset yöunet. Apua oli siksi, että olimme pahasti univelkaantuneita.”* (äiti, ydinperhe)

Kun läheisiltä ei saa tukea: Noin kolmannekselle vastaajista sukulaisista ja ystävistä ei ollut lainkaan apua. Sukulaiset ja ystävät asuivat kaukana tai heitä ei ollut lainkaan perheen arjessa. Moni vanhemmista kertoi isovanhempien avun puuttumisesta. Se saattoi liittyä esimerkiksi erimielisyyksiin tai ristiriitaisiin odotuksiin, isovanhempien terveysongelmiin tai siihen, että isovanhemmat eivät yksinkertaisesti olleet kiinnostuneita lapsenlapsistaan.

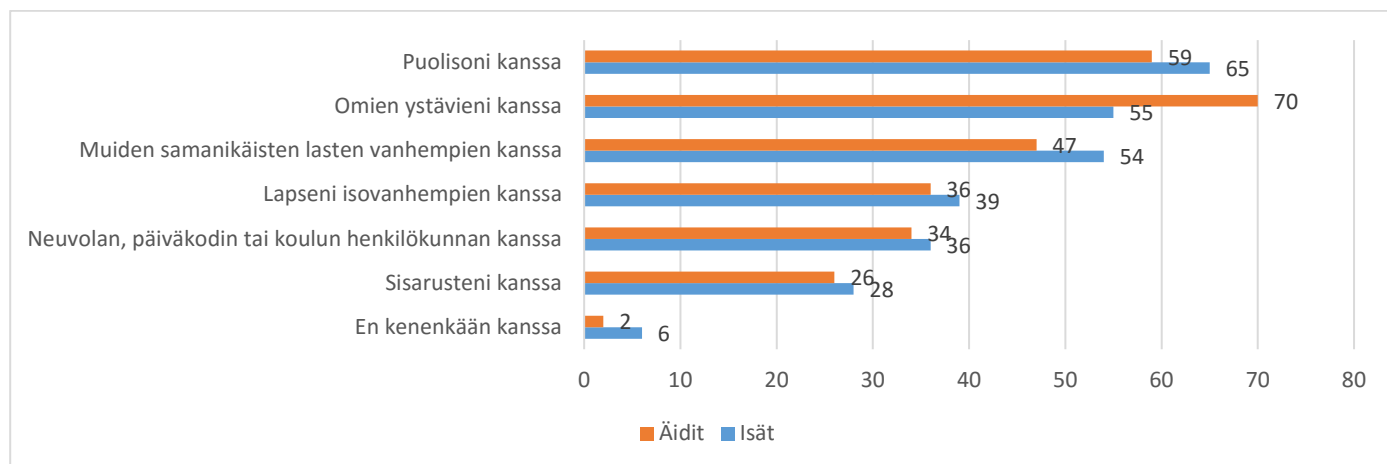
- *”Erimielisyydet miehen vanhempien kanssa.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Isovanhempien ikääntyminen, sairastelut ja jaksaminen arjessa.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Lasteni isovanhempien alkoholismi ja siihen liittyvät sekoilut, välit on poikki.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Isovanhemmat eivät ole lastenlasten elämässä läsnä lainkaan. Puolison vanhemmat ovat hyvässä fyysisessä kunnossa, mutta keskittävät kaiken lasten serkuille.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Isovanhemmat asuvat lähellä, mutta eivät halua olla tekemisissä juurikaan eivätkä ole kiinnostuneita lapsestaan tai lapsenlapsistaan. Syy ei ole kiireinen eläkeläisyys tai kiireinen ura, mikä usein mediassa esitetään syyksi tilanteeseen. Pitäisi nostaa keskusteluun myös se, että on isovanhempia, jotka ilman mitään pätevää syytä eivät ole kiinnostuneita.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Isovanhemmatuus. Kärsin siitä, kun lasten isovanhemmat eivät välitä.”* (äiti, ydinperhe)

Useimmat vanhemmat, joiden läheiset eivät osallistu lasten arkeen, kokevat olevansa yksinäisiä. Eräs vanhempi pohtii, että lastenhankinta oli tietoinen ratkaisu ja vanhemman vastuulla on vain jaksaa. Moni vanhempi kokee myös surua ja pettymystä siitä, että kukaan ei ole kiinnostunut jakamaan heidän kanssaan arkea lapsen kanssa.

5. Vertaistukea saadaan ystäviltä, järjestöistä ja netistä

Ystävien ja muiden vanhempien tuki. Sekä isät että äidit puhuvat vanhemmuudesta mieluiten omien ystäviensä tai muiden saman ikäisten lasten vanhempien kanssa. Ammattilaisten kanssa puhuminen on vasta viidenneksi mieluisinta, kun keskustellaan vanhemmuudesta.

Kuvio 3. Kenen kanssa mieluiten keskustele vanhemmuudesta?

Hyvän vertaistukikokemuksen piirteitä olivat esimerkiksi empatia, rohkaiseminen, keskustelukumppaneiden samanlaiset kokemukset ja elämäntilanne sekä toisen aikuisen läsnäolo.

- *”Välillä olen liian vaativa ja kriittinen itseäni kohtaan, ja liiallisen riittämättömyyden saadessa yliotteen olen hakenut ja saanut tukea. Sain kuunteluapua, vertaistukea, sekä kannustusta että riitän juuri tällaisena. Ei tarvitse osata taikatemppeja, läsnäolo riittää.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Sain vertaistukea ystävältä, jolla on samanikäinen lapsi ja joka pohtii samoja asioita. Syvällinen pitkä keskustelu lapsien leikkien/hoidon lomassa. Se oli paras apu, koska ystäväni ymmärsi minua ja kannusti. Ja samalla teimme hyviä oivalluksia yhdessä äitiyteen liittyen.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Muutaman muun luokan oppilaan vanhemman kanssa keskustelimme kokemuksistamme opettajasta ja kodin ja koulun yhteistyöstä. Vertaistuki auttoi todella paljon.”* (äiti, ydinperhe)

Järjestöistä saatava tuki. Osa vanhemmista kaipaa eri teemoista järjestettyjä vertaisryhmiä.

- *”MLL:n tekemä työ erityisen tärkeää. Enemmän voisi olla erilaisia vertaistukiryhmiä. Esim. Muualta paikkakunnalta muuttaneiden voisi olla oma ryhmä... myös univelkaisten vanhempien ryhmä voisi olla tarpeellinen. Väsyneenä ei jaksanut kuunnella muiden vanhempien kertomuksia siitä mitä kaikkea ihanaa ovat lapsensa kanssa tehneet ja missä ovat käyneet. Hyvä kun sai itsensä joskus suihkuun ja jaksoi lähteä kotikatua kauemmaksi.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Vertaistuki perhekahvilassa. Myöhemmin perhekahvilassa muodostuneiden ystävyysuhteiden kautta on saanut tukea, koska he ovat niin samassa elämäntilanteessa.”* (äiti, yksinhuoltaja)
- *”Lapsen fyysistä sairautta hoidetaan hyvin, mutta kaipaisin keskustelua ja vertaistukea jatkuvan pelon, huolen ja epävarmuuden kanssa elämiseen. Ja miten ottaa vastaan ja tukea lasta samanlaisissa tunteissa.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Varsinkin näin vieraalla paikkakunnalla ei uusiin ihmisiin juuri muuten tule tutustuttua, mutta MLL:n kerhosta löysin isä-kaverin... Aikuisena tuntuu, että uusiin ihmisiin tutustuminen on paljon*

hankalampaa kuin lapsena - tai vielä opiskelijana, siksi arvostan MLL:n kerhoja myös omista lähtökohdistani - ihan jopa ihmisenä, en pelkästään vanhempana :)" (isä, ydinperhe)

Netistä haettava tuki. Kyselyyn vastanneista vanhemmista n. 30 % kertoi hakeneensa suurimpaan huoleensa tukea netistä. Neljännes vanhemmista ei uskonut, että netistä olisi apua tilanteeseen. Lisäksi moni kertoi etsineensä, mutta ei löytänyt netistä sopivaa tukea. Nettipalvelujen hyödyt olivat 1) vertaistuki ja kokemustiedon jakaminen, 2) asiantiedon saaminen esimerkiksi lapsen kehitykseen tai tiettyyn sairauteen tai erityisteemaan liittyvissä asioissa. Ongelmaksi koettiin tietotulva ja juuri tiettyyn teemaan liittyvän tuen löytäminen. Muiden kokemuksista lukemista pidettiin hyödyllisenä:

- *"Parisuhdeongelmista lapsiperheissä on onneksi olemassa paljon asiaa netti pullollaan. Osa siitä ei toki ole relevanttia tai kovin syvällistä, mutta etsivä löytää myös asiallista ja hyödyllistä tietoa. Muiden kokemuksista lukeminen auttaa."* (isä, ydinperhe)
- *"Etenkin lapsen ensimmäisinä viikkoina etsin paljon tietoa netistä ja koin sieltä saatavien vertaisten kokemuksista paljon rauhoittavaa fiilistä, että muillakin on yhtä vaikeaa ja hankalaa. Myös mieheni etsi paljon tukea ja liittyi faijien somerinkiin, jossa jaettiin kokemuksia. Imetyksiasioissa tunsin jääväni tosi yksin, molemmat siskot onnistuivat itse imetyksessä hyvin eivätkä osanneet tukea. Neuvolassa oltiin myös aika kädettömiä ja ei ollut voimia etsiä apua. Netti oli ainoa tuki silloin."* (äiti, ydinperhe)

Vuorovaikutteista vertaistukea haettiin itselle ajankohtaisissa asioissa. Erityisen tärkeää netin kautta saatava vertaistuki oli, kun perheessä oli tapahtunut vakavia asioita, joita ymmärtävät vain toiset, joilla on ollut samanlaisia huolia.

- *"Lapsen syömis- ja nukkumisasiaa kyselin. Helpotus oli suuri, kun luin, että muillakin on vastaavaa ongelmaa. Ja sain vinkkejä."* (äiti, yhteishuoltajuus)
- *"Diabetesvanhempien tukiryhmä Fb:ssa on korvaamaton vertaistuen saantipaikka."* (äiti, ydinperhe)
- *"Vertaistuki, vanhemmat, jotka ovat kokeneet samankaltaisia murheita, heidän tarinoidensa lukeminen auttoi itseä, helpotti oloa, avasi näkökulmaa, auttoi surutyössä eteenpäin."* (äiti, ydinperhe)

Netistä haettu apu saattoi olla myös asiantiedon hakemista terveysasioista tai lasten kasvatuksesta.

- *"MLL:n Vanhempainnetistä on ollut paljon iloa ja hyötyä. Siellä olevat vinkit ja neuvot ovat auttaneet monessa tilanteessa ja tuoneet myös tukea ja kannustusta vanhemmuuteen, joka välillä on myös aika raskasta ja haastavaa. Siellä olevat neuvot ovat niin sanotusti puolueettomia ja neutraaleja neuvoja, joihin ei vaikuta yksittäiset mielipiteet."* (äiti, ydinperhe)

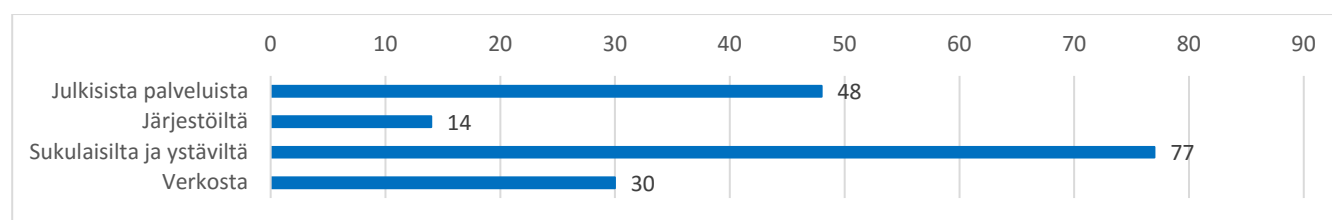
Joskus vertaistuki eri riitä, vaan tarvitaan ammattiapua. Vanhemmat kertoivat hyvin haastavista tilanteista, kuten lapsen ahdistuksesta, itsetuhoisuudesta tai vakavasta fyysisestä sairaudesta. Monen mielestä vertaistuki on tärkeää, vaikka konkreettinen ammattiapu on välttämätöntä. Toiset samanlaisessa tilanteessa olevat ymmärtävät esimerkiksi toivon ja epätoivon vaihtelua.

6. Vanhempien suurimmat huolet ja tuen hakeminen niihin

Vanhemmat kertoivat yhdestä suurimmasta huolestaan viimeisen kahden vuoden aikana. Huolista 35 prosenttia koski lasta, 18 prosenttia vanhempaa, 27 prosenttia molempia ja 14 prosenttia muita perheelle läheisiä ihmisiä. 6 prosenttia kertoi, ettei perheellä ollut erityisiä huolia. Hyvin usein huoleen liittyi monia asioita eri elämänaloilta: perheestä, työstä ja yksinäisyyden tunteista. Vastaavasti osa vanhemmista oli hakenut apua suurimpaan huoleensa useammaltakin taholta.

- *”Stressiä työstä, onko sitä. Isovanhemmat ovat kaukana ja arjessa on todella yksin. Vaikka tiedän, että parisuhteemme kestää tämän arjen, joskus mietin, kestänkö minä.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Julkisella puolella huoltani ei otettu vakavasti, vaan lasta käytettiin lopulta yksityisellä puolella. Pienituloiselle ilman vakuutuksia käynnit olivat kalliita, joten jatkoneuvoja ja vertaistukea haettiin sosiaalisen median kautta.”* (äiti, ydinperhe)

Kuvio 4. Mistä hait apua suurimpaan huoleesi kahden viimeisen vuoden aikana? (%)

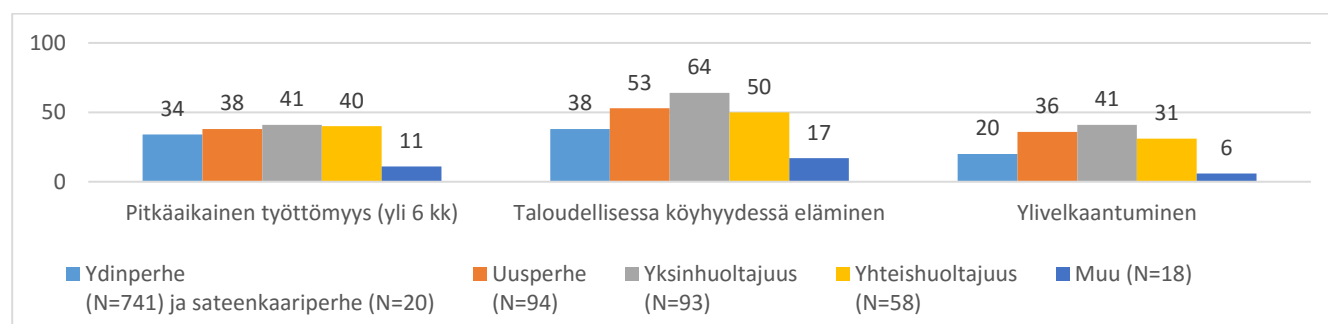

Hyvin yleinen syy siihen, että vanhempi ei ole hakenut apua suurimpaan huoleensa, on ollut se, että hän ei ollut tiennyt apua olevan saatavissa juuri kyseiseen asiaan. Muita yleisiä syitä olivat leimautumisen pelko, avun saaminen muualta tai se, että vanhempi arvioi selviytyvänsä ilman apua. Vanhemmat eivät myöskään aina tiedä, mistä lähtisivät neuvoa kysymään.

- *”Asioiden yksittäinen selvittely voi olla ylivoimaista, kun etsii itse tietoja esim. netistä ja miettii kenelle voi soittaa missäkin asiassa.”* (äiti, yksinhuoltaja)

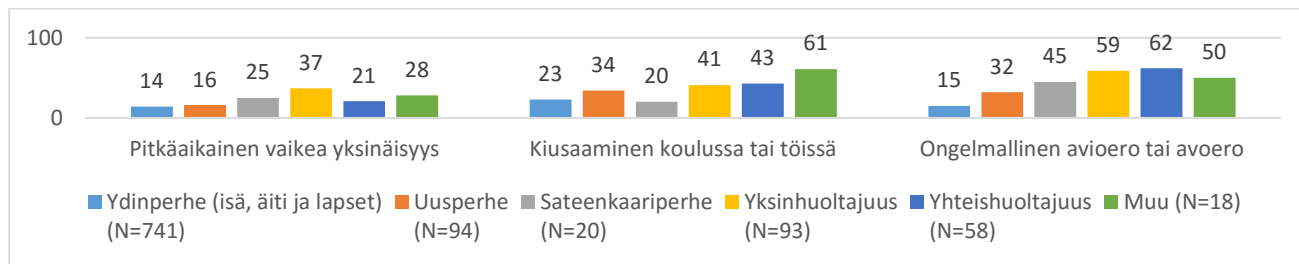
Perheiden kokemukset taloudellisista vaikeuksista. Lähes puolet vanhemmista kertoi jostakin taloudelliseen selviytymiseen liittyvästä huolesta (ks. kuvio 5). Tulos mukailee THL:n tuloksia: Lapsiperheköyhyys on kääntynyt kasvuun. Perheiden taloudellista ahdinkoa selittäviä tekijöitä ovat yksinhuoltajuus, työttömyys, niukka koulutus ja työelämän muutos sekä lapsiperheiden tulonsiirtojen heikentäminen. Nykyisin korkeakaan koulutus ei välttämättä suojaa köyhyydeltä. (Karvonen & Salmi ym. 2016.)

Kuvio 5. Koetut taloudelliset vaikeudet perhemuodoittain (%)

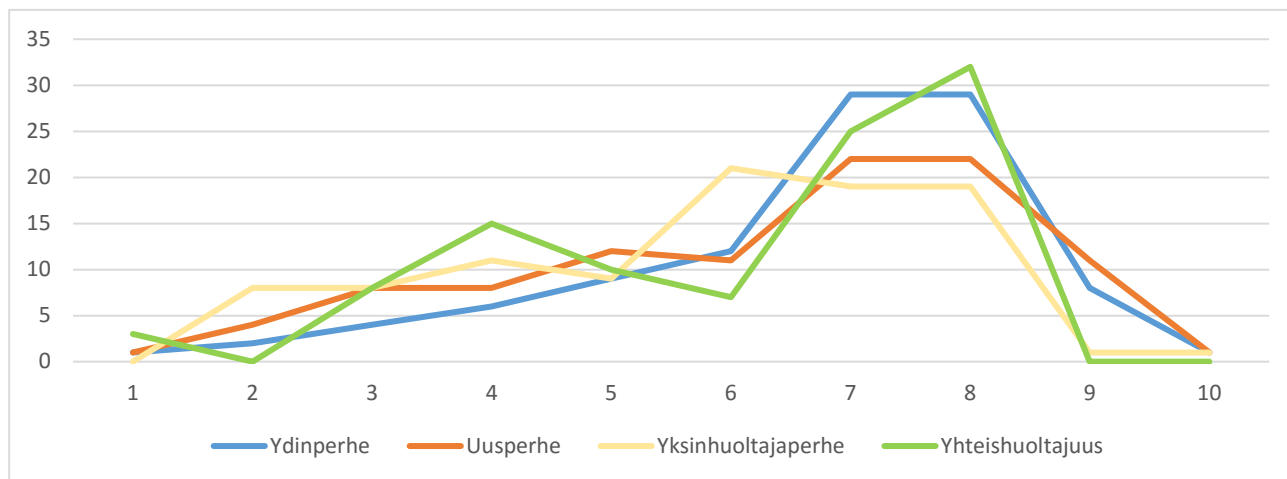
Perheiden huolet, jotka liittyvät ihmissuhteisiin. Kuviossa 7. esitetään vanhempien henkilökohtaisia tai perheensisäisiä ihmissuhdehuolia. Vaikeaa yksinäisyyttä on koettu eniten yksinhuoltajien ryhmässä. Reilusti yli puolet vastanneista yksin-, ja yhteishuoltajista sekä etävanhemmista on kokenut ongelmallisen avioeron. Kuvion 7 prosenttiluku kertoo siitä, kuinka moni kyselyyn vastanneista tietyn perhemuodon edustajista on kokenut ko. huolta henkilökohtaisesti tai perheessään.

Kuvio 6. Koetut ihmissuhteisiin liittyvät huolet perhemuodoittain (%)

Koettu hyvä- tai huono-osaisuus. Monissa kyselyissä (ks. esim. Kansallinen vertaistukikysely 2016) käytetään mittarina kokemusta yhteiskunnallisesta hyvä- tai huono-osaisuudesta. Vertailujen mahdollistamiseksi tässä kyselyssä käytettiin samaa mittaria. Vastaaajia pyydettiin pohtimaan asiaa tästä näkökulmasta: ”Ihmiset sijoittuvat suomalaisessa yhteiskunnassa eri asemiin. Mihin sijoittaisit itsesi seuraavalla asteikolla? Valitse yksi vaihtoehto väliltä 1 (kaikkein huono-osaisimmat) ja 10 (kaikkein hyväosaisimmat).” Kaikkien vastaajien keskiarvo oli 6,5.

Kuvio 7. Koettu hyvä- tai huono-osaisuus perhemuodoittain

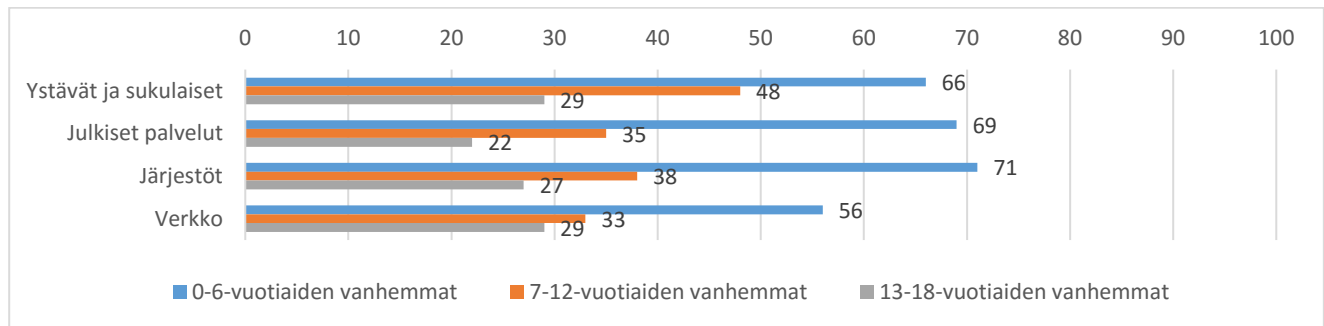

Perhemuodoittain tarkasteltuna kaikkien muiden ryhmien keskiarvo on välillä 6–7, mutta yksinhuoltajien keskiarvo on 5,8. Kuviossa 7 havainnollistuu, että hyväosaiseksi itsensä kokevia on yksinhuoltajissa selkeästi muita vähemmän. Kyselyyn vastanneita etävanhempia oli vähän (8), ja heidän vastauksensa sijoittuivat molempiin ääripäihin.

7. Oliko tuen hakemisesta hyötyä?

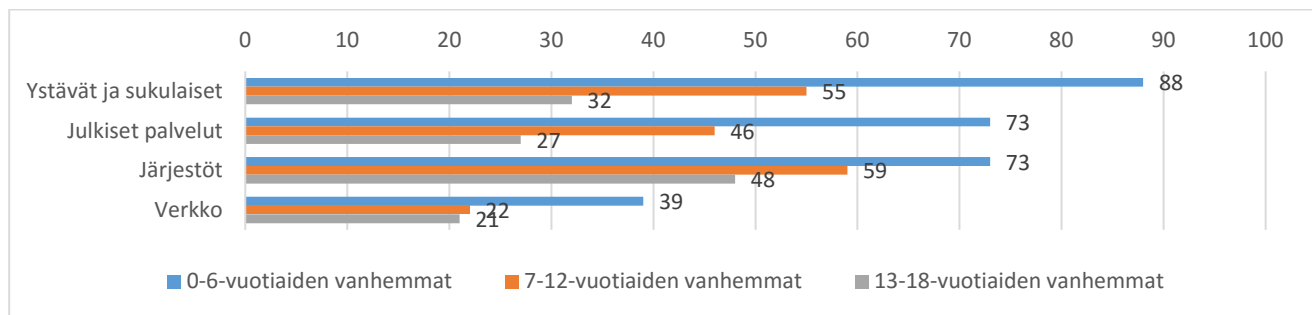
Vanhemmat, jotka olivat hakeneet suurimpaan huoleensa apua julkisista palveluista (48%), järjestöjen toiminnasta (14%) tai verkkopalveluista (30%), antoivat keskimäärin samanlaisen arvion niiden hyödyistä (n. 3,8/5). Sukulaisilta ja tuttavilta (77%) saatu tuki koettiin hieman hyödyllisemmäksi (yli 4/5). Avun saaminen suuriin huoliin, kohdatuksi tulemisen kokemus ja riittävän ajan saaminen näyttävät vanhempien kokemuksen mukaan hankaloituvan lapsen kasvaessa. Kuvioihin 9–11 on merkitty niiden vastaajien prosenttiosuus, jotka antoivat kokemukselleen arvosanan 4-5 (asteikolla 1-5).

Kuvio 8. Apua saaneiden prosenttiosuus vastaajista ("Sain kannustusta", "Oloni helpottui" ja "Sain apua")

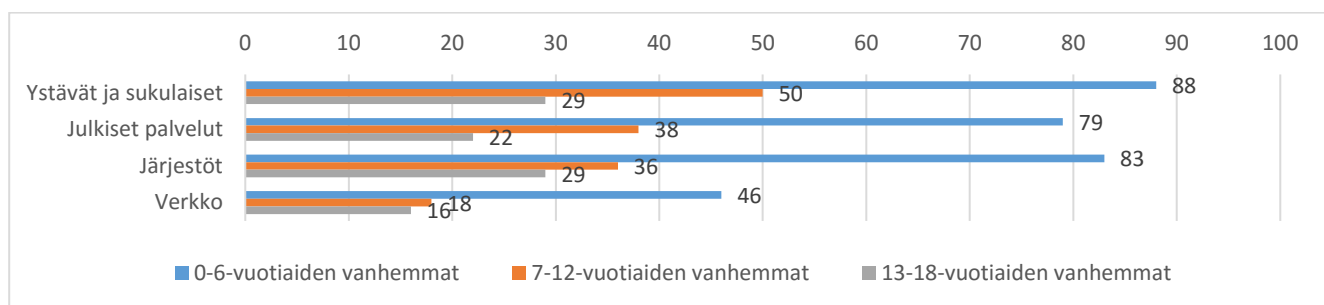
Kuvioon 10 on yhdistetty vastaus kysymyksiin "huoleni otettiin vakavasti", "näkemyseni arvostettiin", "minua ei syyllistetty vanhempana" ja "tunsin, että voin kertoa asioistani luottamuksellisesti."

Kuvio 9. Hyvin kohdatuksi tulleiden prosenttiosuus ko. taholta apua hakeneista vanhemmista

Vanhemmilta kysyttiin myös, saivatko he riittävän nopeasti vastauksen ja riittävästi aikaa.

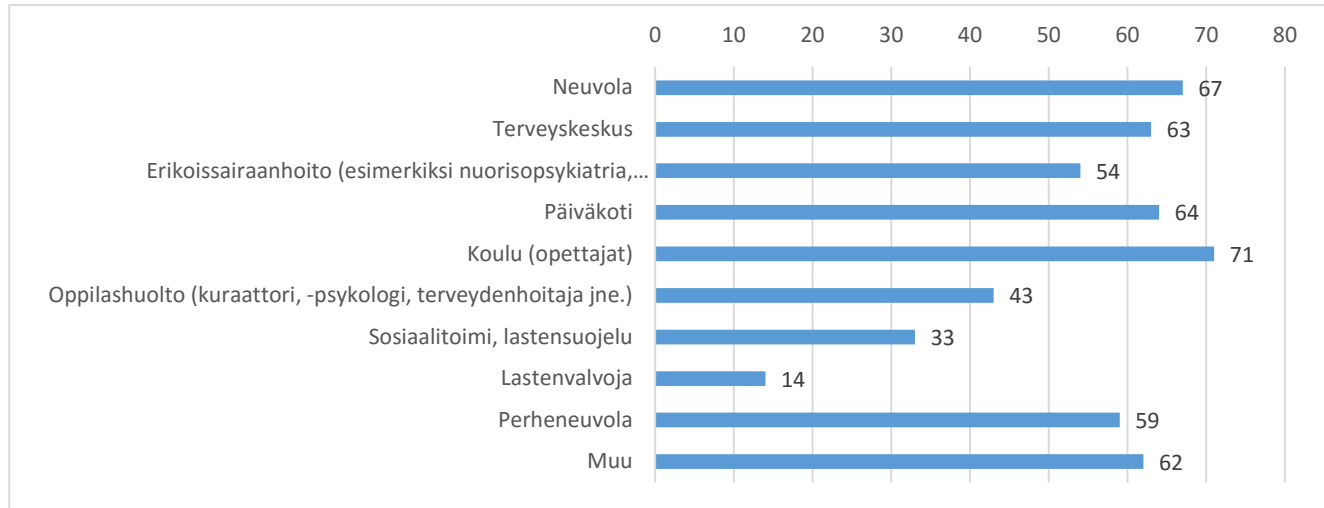
Kuvio 10. Tyytyväisyys kohtaamiseen käytettyyn aikaan (% tukea hakeneista)

8. Julkisista palveluista saadusta tuesta

Viimeisten kahden vuoden aikana kohdattuun suurimpaan huoleensa oli n. 48 % vastaajista hakenut apua julkisista palveluista. Usein huolet olivat niin vakavia, että niihin tarvittiin ensisijaisesti ammattiapua. Julkisista palveluista apua hakeneista vanhemmista 57 % koki olevansa tyytyväisiä siihen, että olivat saaneet palveluun riittävän nopeasti yhteyden ja kokeneet kohtaamisen kiireettömäksi. Kuviossa 12. on niiden vanhempien osuus, joiden tyytyväisyys oli 4-5 asteikolla 1-5.

Kuvio 11. Tyytyväisyys kohtaamiseen käytettyyn aikaan

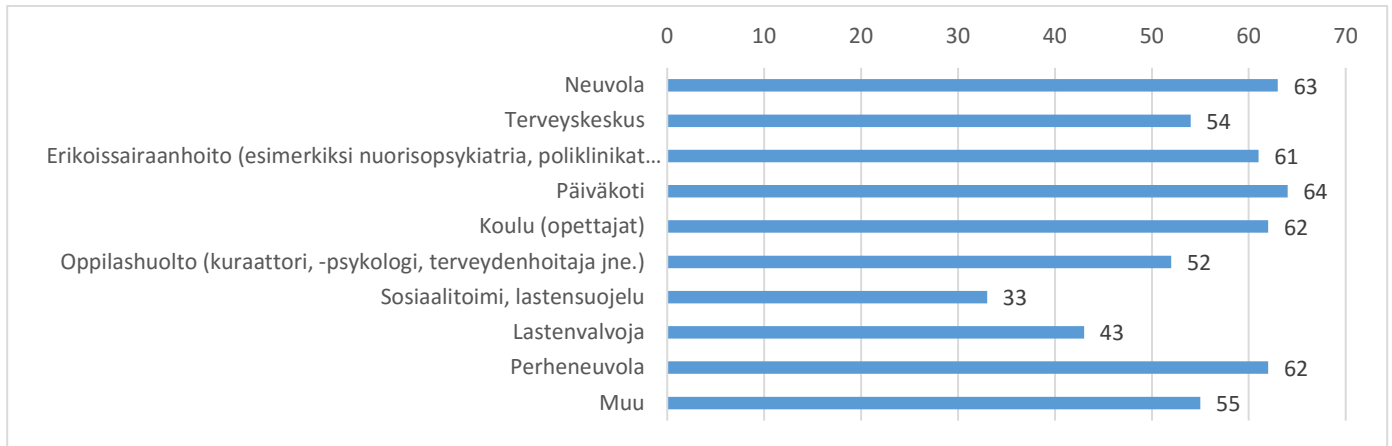
Tuen saamisen nopeus nähtiin tärkeänä tekijänä onnistuneessa tuen hakemisessa:

- *"Kun otin yhteyttä neuvolaan synnytyksen jälkeiseen masennukseen liittyen, tilanne otettiin heti vakavasti. Minulle järjestyi lääkäriaika ja keskusteluapua nopeasti eikä tilanne ehtinyt mennä pahaksi."* (äiti, ydinperhe)
- *"Neuvolasta tarjotaan psykologia mutta tosi paikan tullen ajan saa 4 kk päähän. Terveydenhoitaja kysyy, että kai pärjää. Mitä apua hakeneena ja nöyryytettynä voi sanoa muuta kuin että kai minä pärjään. Sain kerättyä voimani ja pyydettyä neuvolasta apua, jota saa sitten myöhemmin. Nyt olen jo kerennyt lyödä lastani."* (äiti, ydinperhe)

Julkisista palveluista apua hakeneista vanhemmista 56 % koki tulleen kohdatuksi apua hakiessaan. (Tunsin, että voin kertoa asioistani luottamuksellisesti, huoleni otettiin vakavasti, näkemyksiäni arvostettiin, minua ei syyllistetty vanhempana). Kuviossa 13 on niiden vanhempien osuus, joiden tyytyväisyys oli 4-5 asteikolla 1-5.

- *"Vanhemmuudessani ei oikeastaan ole ollut kauheasti tuentarvetta... Mieleeni on jäänyt eräs kotikäynnin tehnyt sosiaalityöntekijä, joka sanoi ääneen positiiviset ajatuksensa. Hän piti lapsiani hyvin kasvatettuina, ihmetteli mistä ammennan voimaa (no niistä lapsista tietysti) ja ihaili, miten jaksan. Sen ansiosta jaksoin paljon paremmin. Sellainen **kannustava puhe voi olla uskomattoman tärkeää ja voimaannuttavaa.**"* (äiti, yksinhuoltaja)

Kuvio 12. Tunne kohdatuksi tulemisesta

Julkisista palveluista apua hakeneista vanhemmista 45 % koki, että huolutilanteessa ensisijaisesti käytetystä palvelusta oli paljon tai erittäin paljon apua. (Sain apua, oloni helpottui, sain kannustusta).

- *”Olen aina saanut apua, kun olen asiallisesti ja rehellisesti ilmaissut asiaini. Täällä lastenneuvolassa tunnetaan lapset vauvaikäisestä kouluikään. Luottamus on jo syntynyt.”* (äiti, uusperhe)
- *”Opettaja otti vakavasti lapsen jäämisen kaveriporukan ulkopuolelle koulussa. Muutkin vanhemmat olivat kertoneet samasta asiasta. Hän lupasi ottaa asian esille luokkayhteisössä yleisellä tasolla. Keskustelu oli hyvä.”* (isä, ydinperhe)

Tuen hakemisen kokemuksiinsa tyytyväisten vanhempien mukaan oppilashuolto on auttanut, kun vanhemmat ja opettajat ovat jo yrittäneet auttaa lasta, mutta keinot eivät ole riittäneet.

- *”Kun 12-vuotias lapseni kertoi olevansa alakuloinen ja pyysi minua hankkimaan apua, otin yhteyttä koulupsykologiin. Muutama juttelukerta auttoi häntä jäsentämään asioitaan ja lisäksi hän kävi selvittelemässä kaveriasioitaan koulukuraattorilla kaveriporukan omasta aloitteesta. Minulle oli molemmista apua, sillä vaihdoimme sekä psykologin että kuraattorin kanssa ajatuksiamme sähköpostilla ja sain arvion lapseni alakulosta yms. Olin tyytyväinen, kun saimme apua nopeasti ja myös minä (ja sitä kautta puolisoni) tiesin missä mennään.”* (äiti, ydinperhe)

Kaikki eivät olleet kokemukseensa tyytyväisiä. Kouluikäisten lasten vanhemmista monet kokevat, että eivät saa vanhemmuuteensa enää yhtä paljon tukea kuin lasten ollessa alle kouluikäisiä.

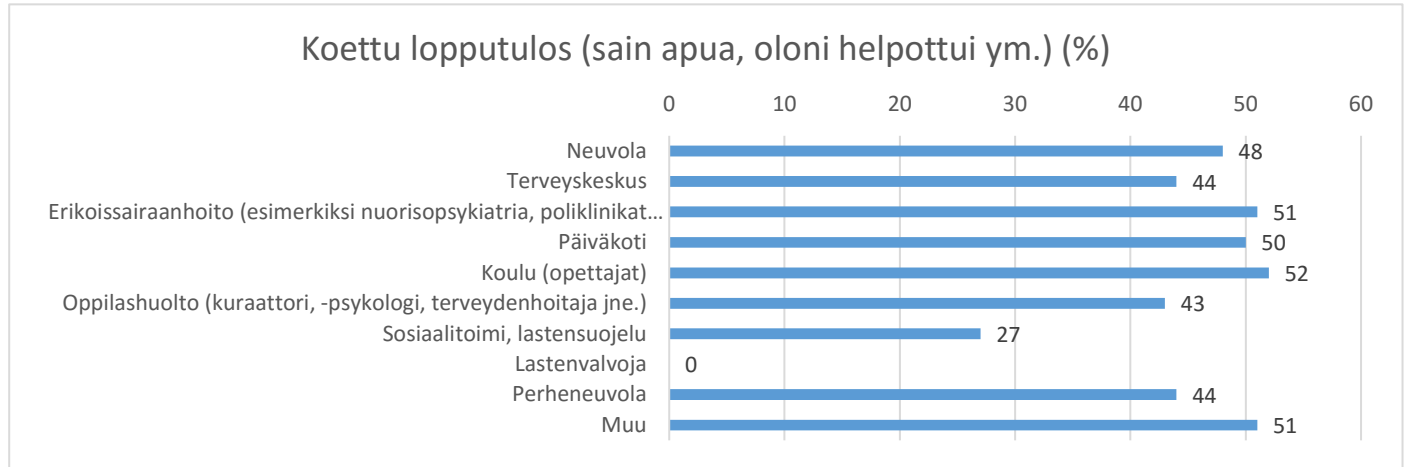
- *”Neuvolasta olen saanut hyviä neuvoja ja sinne on voinut aina tarvittaessa soittaa, vaikka ei mitään isoa hätää olisi ollutkaan. Lasten mentyä kouluun tuntuu, että koulun resurssit ovat paljon pienemmät ja auttamisasennekin erilainen. Toivoisin ”neuvolamaisuutta” kouluun.”* (äiti, ydinperhe)
- *”Muutos päiväkodin-koulun välillä aiheutti myös sen, että tuntui kuin olisi tippunut pois tutuista palveluista ja vanhempana on hämillään siitä, mitä pitää tehdä, jos on huoli.”* (äiti, yksinhuoltaja)

Kouluikäisten lasten vanhemmat olivat huolissaan mm. lapsen oppimisen vaikeuksista, ahdistuksesta, masennuksesta, kiusaamisesta, sisäilmaongelmista tai yhteistyövaikeuksista opettajien kanssa. Jos ammattilaiset eivät ymmärrä tilanteen vakavuutta, perhe jää ilman tukea.

- *”Kasvatusneuvolassa ja koululääkärillä tuntui, ettei oteta vakavasti eikä ketään kiinnosta ... Miksei masennusoireista tai muista arjen vaikeuksista kärsivän nuoren PERHEELLE ole mitään apua tarjolla? ...Miksi koululta otetaan yhteyttä vanhempiin ”vasta jos on syytä epäillä nuoren hyvinvoinnin*

vaarantumista"? Miksi avun saamisessa kestää niin pitkään? Nuoreltamme menee 9. luokan kevät plöörinäksi, mutta se ei tunnu kiinnostavan ketään. Miksei?" (äiti, uusperhe)

Kuvio 13. Koettu lopputulos

Vastauksia tulkitessa täytyy huomioida, että korkeita lukuja saavat peruspalvelut, kuten neuvola, koulu tai päiväkotiki yleensä ovat niitä, joista haetaan tukea arkisiin huoliin. Esimerkiksi sosiaalityön, lastenvalvojan tai oppilashuollon palveluja haettaessa ongelmat ovat usein vaikeita, mikä vaikuttaa koettuun lopputulokseen. Monen eri ammattilaisen kanssa toimiminen voi olla perheelle raskasta.

- *"Perheneuvolan lyhyt tutkimusjakso ei tukenut minun toimimistani vanhempana. Lapseni ei luottanut psykologiin ja koki käynnit ahdistavina kannustuksestani huolimatta. Itse en kokenut luottamusta sosiaalityöntekijään, joka yhtäaikaaisesti toimi meidän vanhempien kanssa, kun psykologi työskenteli lapsen kanssa... Koulukiusaamisen merkitystä lapsen huonoon oloon ei tunnustettu tai tunnustettu. Vasta useiden pyyntöjemme jälkeen sovittiin yhteispalaveri koulun yms. kanssa, palaveri on nyt vielä edessäpäin."* (äiti, uusperhe)

Joskus on vaikeaa saada apua, jos perheen pitää täyttää erilaisia kriteereitä tukea saadakseen.

- *"Koulujen oppilashuollon tarjoamat tukipalvelut olivat olemattomat, kun apua olisi kaivattu (vanhempien ero ja vaarin kuolema) - silloin ei ollut vielä lapsiperheiden palvelutarpeen arviointimahdollisuutta, vaan olisi pitänyt olla lastensuojelun asiakas. Kynnys liian korkea."* (äiti, yksinhuoltaja)
- *"Sain 5x käyntejä psykiatrisella. Aluksi hän puhui, että perustetaan moniammatillinen tiimi, joka ottaisi tilanteeni (omat sairaudet, psyykinen hyvinvointi, fyysinen) kokonaan huomioon. Lopulta kuitenkin hän totesi minut liian terveeksi ja käski ottaa yhteyttä, jos vointi huononee."* (äiti, ydinperhe)

9. Eroilanteessa ja sen jälkeen tarvittava tuki

Eroa harkitsevat tai eronneet perheet tarvitsevat usein vanhemmuuden tukea ammattilaisilta. Jonkinlainen **vanhemmuussuunnitelma** tarvitaan siihen, miten lapsen arki järjestetään vanhempien eron jälkeen, ja millä tavoin vanhemmat osallistuvat lapsesta huolehtimiseen. Ero muuttaa vanhemmuutta, erityisesti jos ero on riitaisa. Joskus toinen vanhemmista kokee jäävänsä yksin vastuuseen, tai tulevansa vieraannutetuksi lapsestaan. Kumpikin näistä asioista voi tapahtua äidille tai isälle. Perheet tarvitsisivat usein tukea eron jälkeisen vanhemmuuden järjestämiseen – ja hyvin usein vanhemmat kokevat jäävänsä ilman riittävää tukea erotilanteessa ja sen jälkeen.

- *”Edelleenkin mietin 1 v 2 kk eron jälkeen, että jos olisimme päässeet pariterapiaan nopeammin olisiko ero voitu välttää? Jonotimme terapiaa 4 kk, joka oli liian pitkä aika.”* (äiti, yhteishuoltajuus)

Lasten tunteet ja kokemukset huolestuttavat vanhempia

- *”Perheessä koettu avioero ja molempien vanhempien uudet parisuhteet. Lasten kokemat tunteet, menetykset ja pettymykset ovat aiheuttaneet huolta ja syyllisyyttä.”* (äiti, uusperhe)

Erotilanteessa tarvittaisiin vertaistukea

- *”Olen itse hakenut apua yksityiseltä psykoterapeutilta. Julkiselta puolelta en saanut aikanaan apua... Eron jälkeen tunsin jääväni tosi yksin. Suhteessa olevat ystävät eivät mielestäni ymmärtäneet minua koska eivät olleet samassa elämäntilanteessa. Nyt kun olen uudessa suhteessa, niin tuntuu taas siltä, että taas ei ole ihmisiä ympärillä, jotka ymmärtäisivät tätä tilannetta. Eli itse mietin, että vertaistukiryhmiä pitäisi olla tällaisiin elämäntilanteisiin.”* (äiti, yhteishuoltajuus)
- *”Omasta avioerosta on vaikeaa puhua ystävälle, joka elää hyvässä parisuhteessa ja perheessä: ei voi tietää, mitä on oikeasti erota ja olla vanhempana yksin. Onneksi löysin eroryhmän ja sain vertaistukea.”* (äiti, yksinhuoltaja)

Erityisen rankkaa on, jos ero tulee odottamatta

- *”Jouduimme lapsen kanssa yllättäen taivasalle, lapsen isä ei sitten halunnutkaan meitä enää samaan kotiin... En tuntenut paikkakunnalta juuri ketään... Olin hoitovapaalla ja ”tienasin” 300€/kk eli oli pikkuisen haastetta selviytyä niin henkisesti kuin taloudellisestikin.”* (äiti, yksinhuoltaja)
- *”Huolettaa avioeron vaikutus lapseen. Mies lähti niin yllättäen uuden matkaan ja perusti uuden pesän.”* (äiti, yhteishuoltajuus)

10. Vanhempien arkea monimuotoisissa perheissä

Arjen tuentarpeet olivat melko yhtenäisiä ydinperheissä, sateenkaariperheissä ja uusperheissä – jokaisessa keskeiset huolet liittyivät mm. lapsen kasvuun ja kehitykseen, terveyteen sekä parisuhteen hoitamiseen. Yksinhuoltajien kokemus yksin jäämisestä vastuuseen erottuu selkeästi muista perhemuodoista.

Sateenkaariperheet. Kyselyyn vastanneista 20 nimesi perhemuodokseen ensisijaisesti sateenkaariperheen. Sateenkaarivanhempien huolet olivat samanlaisia kuin ydin- tai uusperheillä: lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät huolet, parisuhde ja suhteet entisiin puolisoihin. Lastenhoitoapua on vaikeaa saada, eikä turvaverkkoja muutenkaan välttämättä ole. Lisäksi sateenkaariperheet kokevat joidenkin perheille tarkoitettujen toimintojen rajaavan heidät ulos, koska niistä tiedottamisessa käytetään sanoja ”äiti”, ”isä” tai muita ydinperheeseen viittaavia termejä.

- *”Sateenkaariperheillä on tod näk keskimääräistä suurempi tarve mm hoitoavulle. Sateenkaariperheillä on usein rajalliset sosiaaliset turvaverkot. Isovanhemmat ja perheet eivät usein pidä sateenkaariperheiden lapsia ns. ominaan tai suhtaudu automaattisesti isovanhempien tai sukulaisten tavoin verraten heteroperheisiin. Jaksamisesta ei välttämättä puhuta, koska homous tms. on kohtaamisen ja kommunikaation välissä. Hoitajien tulisi ymmärtää, että sateenkaariperheiden vanhemmat ovat hyvin usein eristettyjä omista perheistään ja ns. kaksin/yksin lastensa kanssa. Tuomitseminen tai kummastelu ym. on turhaa.”* (äiti, sateenkaariperhe)
- *”MLL korostaa liikaa ydinperheen merkitystä toiminnassaan mm. isä-lapsi kerhoissa. Yksinhuoltajat ja sateenkaariperheet eivät voi näihin osallistua.”* (äiti, yksinhuoltaja)

Uusperheissä kohtaavat useampien aikuisten kokemukset, tavat ja perhekäsitykset. Niitä yritetään sovittaa yhteen lasten hyvinvoinnista huolehtien. Uusperheiden tilanteet voivat olla hyvin monimutkaisia, kun vanhemmat yrittävät huolehtia lapsen yhteydenpidosta muualla asuviin vanhempiin ja sisaruksiin, isovanhempiin ja muihin sukulaisiin. Uusperheen kasvatuskäytännöissä voi tulla vastaan ristiriitoja: puolisoiden lapsilla on voinut olla aiemmin erilaisia sääntöjä ja tapoja, jotka pitää huomioida perheen arjessa. Puolisoiden entisten ja uusien puolisoiden välillä asiat voivat sujua hyvin tai heidän välilleen voi tulla riitaa tai kilpailuasetelmia lasten hyväksynnästä.

- *”Uusperhe ja siihen liittyvät vaikeudet: Yhteisten sääntöjen luominen, bonuslapsiin liittyvä problematiikka ja sääntöjen erot vanhemmilla, lapsen koulunkäynti / pitkä matka kouluun, kavereiden puute kummankin vanhemman luona, miehen vanhemmat eivät hyväksy minua, miehen exä aiheuttaa erinäisiä hankaluuksia jne.”* (äiti, uusperhe)
- *”Tapaamiset isän kanssa eivät suju, ei myöskään yhteydenpito lapsen asioissa. Lapsi ei hyväksy isän uutta puolisoa eikä liioin puolisoakaan lasta. Jatkuvaa riitelyä kaikesta ja se ahdistaa ainakin minua ja lastani. Tätä on nyt jatkunut vuosia.”* (äiti, uusperhe)

Uusperheiden vanhemmat toivoisivat enemmän vertaistukea perheen arkeen liittyvissä asioissa. Julkisia palveluja tarvittaisiin erityisesti silloin, kun perheissä on lapsiin liittyviä huolia. Usein on kyse siitä, että kaikkien lapselle tärkeiden aikuisten pitäisi saada tietoa lapsen tilanteesta ja sopia yhdessä, kuinka häntä tuetaan.

- *”Suomen Uusperheellisten liiton kahvilassa oli kiva saada vertaistukea... Perheneuvolassa sain miehen kuuntelemaan paremmin. Jännä juttu, että samat asiat minun sanominani eivät tuota mitään korvien välissä, mutta jos joku muu sen sanoo, hän ottaa sen vakavammin. Nettisivuilta löytyvät tieto myös auttaa ja kirjallisuus. Niitä lukiessa huomaa, että omat ongelmat ovat erittäin tavallisia*

uusperheellisillä.” (äiti, uusperhe)

- *”Uusperheessä, jossa nuorella on kaksi osoitetta, olisi ensiarvoisen tärkeää, että molemmat vanhemmat ja kodit saisivat heti tukea... Suurin pelkoni on, että meitä vanhempia ei tueta, eikä meidän vanhempien ja nuoren välistä suhdetta tueta ja nuori suuttuu minulle. Pelkään, ettei toinen vanhempi kykene sitoutumaan arjen rutiinien ylläpitämiseen. Hän toivoo, että nuori hoksaisi itse, mitä pitää tehdä ja tekisi sen toivotulla tavalla. Nuorisopsykiatrian poliklinikalla kukaan ei kysynyt, onnistuuko yhteisten rutiinien luominen tai yhteistyö ylipäättään. Minä kyllä jaksan tukea nuorta arjen harjoittelemisessa, mutta EN jaksa tukea toista vanhempaa siinä, että kotona on selkeät ruoka- ja uniajat ja pelaamista rajoitetaan järkevästi.” (äiti, uusperhe)*

Etävanhemmat. Kyselyyn vastasi vain kahdeksan itsensä etävanhemmaksi luokittelevaa vanhempaa. Heistä moni koki surua ja huolta siitä, että pystyy liian vähän olemaan mukana muualla asuvien lastensa arjessa. Useimmat vastanneista vanhemmista olivat vasten tahtoaan etävanhempia, ja moni oli kokenut huoltajuusriitoja. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla etävanhemmista oli takanaan vaikea avioero. Lapsistaan erossa asuva vanhempi voi kokea tulleen vieraannetuksi.

- *”Kun on luovuttanut huoltajuuden käytännön tarpeiden vuoksi ja lasten kanssa pärjäämättömyyden vuoksi heidän ollessa pieniä, ei oikein uskallus riitä ja henkinen kantti siihen, että epäonnistuu kerta toisensa jälkeen... Lamaantuu.” (isä, etävanhempi)*
- *”Minua harmittaa, että niin vähän puhutaan eron jälkeisen vanhemmuuden ongelmista, eikä niihin ole näköpiirissä ratkaisuja. Lähi- ja etävanhemman eriarvoisuus, se miten pienituloinen etävanhempi voi joutua todelliseen köyhyysloukkuun joutuessaan maksamaan lähivanhemmalle elatusmaksuja siitakin huolimatta, että lapset ovat puolet ajasta luonaan. Se miten lähivanhempi voi todellisuudessa tehdä lasten asioiden kanssa niin kuin tykkää, vaikka vanhemmilla yhteishuoltajuus jne... Tätä riittäisi kyllä.” (äiti, sateenkaariperhe)*

Vieraannuttamisen kokemuksia voi olla lapsestaan erossa asuvalla isällä tai äidillä. Vieraannutetuksi itsensä tuntevat eivät koe, että esimerkiksi viranomaiset auttaisivat heitä tilanteessa. Lapsesta vastentahtoisesti erossa asuminen tuottaa surua. Osa on kokenut myös leimautuneensa samalla kun on joutunut luopumaan asumisesta lapsensa kanssa.

- *”Nuorin lapsistani on avioeron myötä pahoin vieraannutettu isästään, en ole päässyt häntä tapaamaan moneen kuukauteen enkä ole päässyt puhumaan puhelimesta hänen kanssaan. Lastensuojelu ja sosiaalitoimi eivät auta.” (isä, etävanhempi)*
- *”Minun kohdalla tämä tapahtui näin päin, että mies vei lapsen kostamistarkoituksessa. Poika ei voi hyvin ja käteni ovat sidotut. Yleisimmin naiset syyllistyvät tähän. Jonkun pitäisi puuttua tilanteeseen nopeasti.” (äiti, etävanhempi)*

Yksinhuoltajien vastauksista piirtyy kuva huolehtivista ja lapsiaan rakastavista vanhemmista, joista moni kokee jäävänsä yksin arjen rutiinien kanssa. Usein toinen vanhempi ei halua olla tekemisissä lapsen kanssa tai ei pidä kiinni sovitusta asioista. Pienet hengähdys hetket olisivat yksinhuoltajille tarpeellisia, mutta kaikki eivät saa lastenhoitoapua. Käytännön asioita voi olla hankalaa ja surullista hoitaa yksin, vaikka moni vakuuttaakin selviytyvänsä arjesta sitkeydellään. Useimmilla yksinhuoltajilla on myös taloudellisia haasteita. Tähän kyselyyn vastanneista yksinhuoltajista 64 % kertoi eläneensä köyhyudessa viimeisen kahden vuoden aikana.

Yksinhuoltajien suurimpaan huoleensa julkisista palveluista hakema tuki on kohdistunut muita useammin sosiaalitoimeen tai lastensuojeluun (muut 11%, yksinhuoltajat 31%). Yksinhuoltajat ovat myös hakeneet muita useammin tukea suurimpaan huoleensa sukulaisilta ja ystäviltä (muut 77%, yksinhuoltajat 84%), julkisista

palveluista (muut 48%, yksinhuoltajat 67%) ja järjestöiltä (muut 14%, yksinhuoltajat 22%). Tämä kertoo siitä, että monen yksinhuoltajan kohdalla suuri huoli on ollut monimutkainen eikä siihen välttämättä ole ollut heti selkeitä ratkaisuja. Monet yksinhuoltajat haluavat erityisesti viestiä pärjäävänsä, ja osa heistä kertoo yksinhuoltajuuden olevan oma valintansa. Suurin osa on kuitenkin päätenyt yksinhuoltajiksi eron myötä.

- *”Olen ollut yksinhuoltaja siitä lähtien, kun lapsi täytti 2 v. Hän on parasta elämässän. **Olemme onnellinen pieni perhe**, panostan kaiken mahdollisen henkisen ja aineellisen lapsen hyvinvointiin. Koti on turvallinen ja iloinen. Teen etätöitä kotoa käsin, päivän paras hetki on, kun lapsi tulee iltapäivällä koulusta kotiin.”* (äiti, yksinhuoltaja)
- *”Yksinhuoltajaäitinä on vaikeaa tuoda esille yksinäisyyttä ja kumppanin puutteen tuomaa surua yksinäisestä vastuunkantamisesta, koska **ei halua antaa kuvaa, ettei pärjäisi...** Pitää edes pinnallisesti vaikutelmaa yllä omasta arvosta. Ettei se ole minun huonouttani, että olen yksin, vaikka oikeasti synkkä yksinäisyys saa tuntemaan itseni huonoimmaksi ihmiseksi maan päällä.”* (äiti, yksinhuoltaja)

Vertaistuki muiden yksinhuoltajien kanssa on monelle tärkeää. Vertaisryhmistä on usein löytynyt muita yksinhuoltajia, joiden kanssa on jatkettu yhteydenpitoa. Myös keskustelusta ammattilaisten kanssa on hyötyä.

- *”Neuvolan Esikko-ryhmän pohjalta meille on muodostunut neljän naisen nelikko, joista 3 on käytännössä yksinhuoltajia. Keskustelemme päivittäin Facebookissa/puhelimitse/kasvotusten lapsiin liittyvistä asioista.... Saamme toisiltamme tukea ja voimaa arjen tilanteista selviämiseen.”* (äiti, yksinhuoltaja)
- *”Koin syyllisyyttä ja epävarmuutta vanhemmuudestani. Psykiatrisen sairaanhoitajan avulla pystyin tarkastelemaan tilannetta objektiivisemmin sekä sain luvan omiin epävarmoihin tunteisiin. Itsetuntoni ja luottamukseni omiin kykyihin ja tulevaisuuteen vahvistuivat, kun aloin uskoa olevani yhtä hyvä vanhempi yksinhuoltajana.”* (äiti, yksinhuoltaja)

Käytännön avun puuttuminen vaikeuttaa yksinhuoltajien arkea.

- *”Totaalisena yksinhuoltajana **huoli lapsen pitkästä koulu/hoitopäivistä, talous on todella huonolla tolalla, ei aina jaksaisi huolehtia yksin (seitsemättä vuotta) kaikesta.**”* (äiti, yksinhuoltaja)
- *”Olen anonut viranomaisilta **apua lapsen hoitoon** esim. työmatkojeni ajaksi tai jos lapsi on sairas yli 2 päivää, jonka voin olla töistä pois. En ole saanut apua... On sattumanvaraista, sattuu ko olemaan tuttavilla, jotka vaikkapa sairastunutta lasta hoitavat, että pääsen töihin. **Mitään 'järjestelmää' ei ole.**”* (äiti, yksinhuoltaja)

Osa yksinhuoltajista on saanut myös tarvitsemaansa käytännön apua sukulaisiltaan ja ystäviltään, julkisista palveluista tai vapaaehtoisilta.

- *”Teen vuorotyötä ja lapseni on päivät pitkät yksin kotona niin arkena kuin viikonloppuisin. Kunnassamme ei ole lapseni ikäiselle iltapäivätoimintaa, joten hän saattaa joutua olemaan yksin kotona jopa 9 tuntia. Meillä ei ole täällä sosiaalista verkostoa, joten muutama päivä/kk **tukiperheessä on todella arvokasta.**”* (äiti, yksinhuoltaja)
- *”Yksinhuoltajana tarvitsin väliin työstäni johtuen apua. Kun olin työni takia kiinni (oikeasti), jouduin joskus pyytämään sihteerini **hakemaan lapseni päiväkodista...** olen kiitollinen.”* (isä, yksinhuoltaja)
- *”Lastensuojelun perhetyön intensiivisesti kotona tehdystä työstä oli apua. **Lapsiani kuultiin ja sain vahvistusta sille, ettei lapsilla ole hätää, vaikka minä äitinä olin huonossa kunnossa henkisesti hetken aikaa.**”* (äiti, yksinhuoltaja)

Yksinhuoltajista moni kertoi uupumuksesta, joka liittyy arkirutiinien pyörittämiseen yksin.

- *”Olen onnellinen yksinhuoltajana... mutta olen todella väsynyt ajoittain. En saa minkäänlaista lastenhoitoapua... Tuntuu, ettei kukaan ymmärrä, miten kuormittunut ja väsynyt ajoittain olen. Pienet vihjailut eivät auta, enkä halua ketään kuormittaakaan ongelmillani.”* (äiti, yksinhuoltaja)

- *”Minulla on yksi erityislapsi (useita diagnooseja) ja toinenkin vaikea lapsi. Arki on raskasta ja turhauttavaa kamppailua... Kuskaan lapsiani puhe- ja toimintaterapioihin tms. ja hoidan kaiken ihan yksin... Omaa elämää minulla ei ole tukiverkon puuttumisen takia.”* (äiti, yksinhuoltaja)

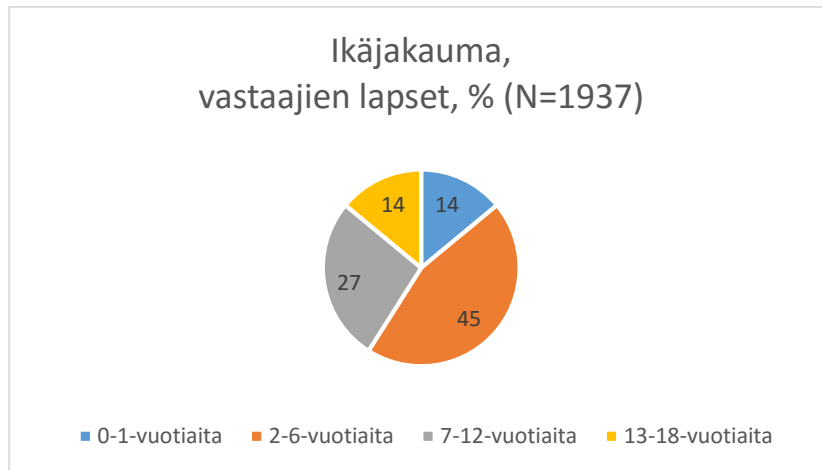
Yksinhuoltajien taakkaa lisää se, että toisen vanhemman puuttuminen huolettaa myös lapsen kannalta.

- *”Olen vuoden ikäisen lapsen totaaliyksinhuoltaja ja olen huolissani siitä, miten lapseni tulee suhtautumaan siihen, ettei ikinä saa tuntea isäänsä.”* (äiti, yksinhuoltaja)
- *”Tuen tarve on otettu kohdallani vakavasti. Lapsen isään on yritetty olla yhteydessä lukuisia kertoja niin perheneuvolan kuin sosiaalitoimenkin puolelta. Isä ei kuitenkaan vastaa puheluihin eikä kirjeisiin... Lapsi kaippaa jatkuvasti isäänsä, mutta hänkään ei enää luota isäänsä tapaamisten suhteen ja on selkeästi sitä mieltä, että eron tullessa isä jätti myös hänet. Lasta on autettu paljon perheneuvolassa, koulukuraattorilla ja psykologilla, mutta he kaikki ovat voimattomia tässä tilanteessa ja sanovat, ettei isää voi pakottaa tapaamaan lastaan, vaikka lapsella olisikin oikeus molempiin vanhempiin.”* (äiti, yksinhuoltaja)

11. Taustatietoja kyselyn vastaajista

Vastaajien ja heidän lastensa ikä. Vastaajista 81 % oli syntynyt 1970–1980-luvulla. 1990-luvulla syntyneitä (20–26 -vuotiaita) vanhempia oli 7 % ja 1950–1960-luvuilla synt. 11 %. Vastaajilla (1035) oli yhteensä 1937 lasta, joista 45 % oli 2–6 -vuotiaita, 27 % alakoululaisia ja 14 % vauvaikäisiä. Teini-ikäisiä lapsista oli 14 %.

Kuvio 14. Ikäjakauma, kyselyyn vastanneiden vanhempien lapset

Vastaajien perhemuoto. On vaikeaa tehdä kysely, jossa huomioitaisiin kattavasti kaikki perhemuodot mm. asumisen, huoltajuuden ja sosiaalisen vanhemmuuden suhteen. Tässä kyselyssä vastaajia pyydettiin valitsemaan yksi *parhaiten omaa perhemuotoa kuvaava vaihtoehto*. Vanhemmista 72 % kertoi elävänsä ydinperheissä. Uusperheellisiä, yksinhuoltajia, yhteishuoltajia ja etävanhempia oli yhteensä 25 % vastaajista. Sateenkaariperheiden vanhempia oli 20 (alle 2 %). ”Muu” -vaihtoehto tarjottiin luettelon täydennykseksi, ja sen valitsi alle 1 % vanhemmista (mm. sijaisvanhempia).

Vastaajien koulutustausta. Vastaajista noin 63 prosentilla oli alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Toisen asteen koulutuksen saaneita vastaajista oli noin 32 prosentilla. Muutamalla prosentilla vastaajista ylin suoritettu tutkinto oli perus-, keski- tai kansakoulu.

Vastaajien asuinalueet. Kyselyyn vastanneista 34 prosenttia asui Uudellamaalla ja 13 prosenttia Tampereen seudulla. Muuten vastaajat asuivat tasaisesti eri alueilla (n. 6–9 prosenttia / alue).

Vastaajien työmarkkina-asema. Vastanneista vanhemmista 54 prosenttia oli vastaushetkellä työelämässä. Perhevapaalla oli 27 prosenttia, työttöminä 9 prosenttia ja sairauslomalla yksi prosentti.

Lähteet

- Halme Nina, Vuorisalmi, Merja, Perälä, Marja-Leena. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa - Työntekijöiden näkökulma. THL. Raportti: 2014_004
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114954/URN_ISBN_978-952-302-1105.pdf?sequence=1
[viitattu: 1.11.2016].
- Helenius, Jenni. 2016. Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely. 0–3 -vuotiaiden lasten vanhempien vastausten yhteenvedo. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c9faa67563c8aff4ac06bed20f0b5dab/1479287943/application/pdf/29251379/Mit%C3%A4%20kuuluu%20vanhempi%20-yhteenvedo%200-3v.pdf> [viitattu: 1.11.2016].
- Kainulainen, Sakari, Junttila, Niina & Saari, Juho ym. Kansallinen vertaistukikysely 2016, kyselylomake.
- Karvonen, Sakari & Salmi, Minna (toim.). Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 30/2016. Helsinki 2016. ISBN 978-952-302-741-1 (painettu), ISBN 978-952-302-742-8 (verkkojulkaisu). http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1 [viitattu: 19.12.2016].
- Tallgren, Satu, Iso-Metsälä, Hanna & Holappa Heidi. 2016. Vanhempainpuhelimen vuosiraportti 2015.
http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/57d7c999e8fb991d1027b4d9ef97f144/1482137746/application/pdf/28204133/MLL%20VPN%20raportti%202015_final_web.pdf [viitattu: 1.11.2016].
- Perälä, Halme & Kanste. 2014. Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävydestä. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. THL, Teema 21, 2014.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 16.12.2016]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/perh/>